

Neró, l'Anticrist que cantava

L'any 2009 es van descobrir a Roma les restes de la Domus Aurea, el palau de l'emperador Neró. Es tracta d'una genialitat arquitectònica. Alguns historiadors s'entesten des d'aleshores a rehabilitar la seva imatge de poeta i músic trastocat. Però, es miri com es miri, Neró continua essent el dilapidador més gran de tots els temps.

Torxes de Neró (1877), de Henryk Siemiradzki. Als terrenys de Roma cremats per ell –presumptament–, Neró hi va aixecar la Domus Aurea, la seva casa d'or.

Matthias Schulz
© Der Spiegel

Un dia de desembre de l'any 37 dC, la filla de Germànic nascuda a Colònia, Agripina, va donar a llum un nen que va néixer al revés, sembla que ja li venia des del ventre matern, això de ser estrambò-

tic. Va ser un emperador que va trencar tabú rere tabú. En lloc de governar, es dedicava a cantar: en lloc d'engendrar fills, es va casar amb dos homes; en lloc d'honrar la seva mare, la va apunyalat.

L'emperador Neró va passar a la història com una mena de monstre. Quan tenia només 30 anys, ja havia causat tantes desgràcies que el Senat va decre-

tar la *damnatio memoriae* en un intent d'esborrar-lo de la història, i el van forçar a suïcidar-se.

Tot i això, Neró encara està ben amunt a la llista dels personatges històrics més cèlebres, just darrere de Jesús. Li han dedicat 150 òperes, drames i pel·lícules. No es pot oblidar el Neró Peter Ustinov fent de músic amanerat.

→ Els culpables de la reputació tan horrible de Neró són sobretot els biògrafs Tàcit i Dió Cassi (ambdós van ser senadors) així com el funcionari d'alt rang Suetoni. No van deixar escrit gairebé res de bo sobre el governant. Segons ells, Neró va calar foc a Roma, va cremar els primers cristians, i va crucificar els apòstols Pau i Pere. A la Bíblia apareix com un monstre satànic amb el nombre 666 al front, que és l'equivalent numèric hebreu del seu nom.

L'historiador Theodor Mommsen també té un veredictes clar i desolador: sembla que Neró va ser un governant nul; les qüestions polítiques no li interessaven gens.

Però les investigacions més recents s'esforcen a mostrar una altra imatge de l'emperador. L'italià Massimo Fini parla de "2.000 anys de difamació i calúmnies". Ell defensa que Neró va ser un "home d'estat excel·lent" que va voler dur a terme una "revolució cultural". En un nou llibre de l'historiador Holger Sonnabend, (*Nero - Inszenierung der Macht*) editat en alemany per Philipp von Zabern, l'elogia com a "mestre de l'escenificació" del poder polític.

Sí que és veritat que va manar fer una estàtua de bronze gegant de 36 metres d'alçada a imatge seva. Del cap fins als peus era més gran que l'estàtua de la llibertat de Nova York. Però els autors dels nous estudis ja no ho veuen com un deliri de grandesa, sinó com a expressió molt coherent de representació governamental.

Que Neró va matar la seva dona embarassada d'una puntada de peu al ventre, els nous intercessors consideren que és un rumor (no hi ha proves per a afirmar-ho). Segons els nous autors, la dona va morir a causa de complicacions prenatales. Fins i tot mantenen que Neró no va tenir la culpa del gran incendi de l'any 64 dC perquè en aquells moments era massa lluny de Roma, com si no pogués haver contractat un piròman.

També a Trèveris sonen veus per rentar la imatge de

"l'home més dolent de tots els temps", com encara es coneixia Neró durant l'Edat Mitjana. Aquesta és l'última setmana per gaudir de les tres exposicions dedicades a l'emperador. Només al museu regional ja hi ha 430 peces destacades, entre les quals es pot contemplar els marbres més nobles del Vaticà i del Louvre (assegurats per un valor de nou milions d'euros). També s'hi pot veure un ganivet de carnisser del mercat construït i dedicat a Neró, el *Macellum Magnum*.

Qualsevol visitant quedarà fascinat tan bon punt entri i faci una volta pel món de luxe dels primers temps de l'Imperi romà, quan els nobles vivien en palaus amb marqueteria d'ambre mentre la majoria de la població vivia en la misèria.

"No és pobre el que té poc, sinó el que molt desitja" va ensenyar el mestre Sèneca a Neró, que va recomanar el principi de l'austeritat al jove com a fórmula per a la felicitat. Que el pedagog s'embutxaqués fins a 300 milions de sestercis

durant la seva carrera, posa de manifest els abismes socials i la manca de moral patents a l'època.

A Trèveris hi ha un bust de marbre esplèndid en honor a Sèneca. És l'única representació autèntica que queda del filòsof romà.

Totes aquestes obres es troben ara reunides a la "ciutat més antiga d'Alemanya", que guarda una estreta relació amb el governant: si bé Neró mai no va posar un peu a Trèveris, després de la seva mort es va produir una revolta a la ciutat i quatre legions romanes van haver de travessar els Alps per sufocar-la.

L'arqueòleg Axel von Berf va descobrir fa poc el camp de batalla a Rioul. El jaciment era ple de puntes de llança, trossos de carros de combat i restes d'arreu de cavall. Aquestes restes també s'exposen ara per primera vegada.

El director del museu de Trèveris no en vol saber res, de les veus que diuen que l'emperador era boig. Amb motiu de l'exposició va demanar al psiquiatre viennès Harald Aschauer que dugués a terme un diagnòstic del personatge històric. I el que va tornar a

A l'esquerra, a sota, un relleu que representa Agripina coronant el seu fill Neró. Aquí, dues imatges –una de real i una recreació– de la Domus Aurea. A sota, a la dreta, una moneda de Neró que el representa amb doble barbata.

determinar és que no es pot demostrar que tingués cap tipus de malaltia psíquica rellevant, ni tan sols un “desordre de personalitat narcisista”.

Però aquest tipus d’afirmacions no acaben de convèncer quan es té en compte, per exemple, que Neró tenia una plantilla de més de 5.000 lloadors que l’aplaudien (ben pagats) cada cop que l’emperador pujava a un escenari.

I es que Neró duia una vida molt delirant. Si bé és cert que mai va arribar a assassinar en estat d’embriaguesa ni va deixar mai morir els gladiadors de manera sanguinària als combats, sí que va ser protagonista d’altres actes força infames: va exterminar la meitat de la seva família a sang freda, dues esposes, la seva mare, una tieta i el seu germanastre.

Va ser un governant caòtic i distret. Una vegada va ordenar excavar 500.000 metres cúbics de pedra a l’istme de Corint per construir un canal. El projecte va ser un fracàs estrepitos. En una altra ocasió va enviar una expedició a buscar la font del Nil. Tampoc no va tenir sort.

Però sí que s’ha de dir que era tot un expert en qüestions culinàries. Feia banquetes “des del migdia fins a la mitja nit” (Suetoni) i guanyava corpulència sense parar. Les representacions de l’emperador a les monedes el retraten amb doble barbata.

Segons la tradició romana, l’emperador havia de ser el defensor i guardià de la pàtria. Però Neró tenia altres prioritats i en comptes de governar es dedicava a passar-s’ho bé. No va visitar el front ni una sola vegada. Quan el seu successor Vespasià va fer inventari, al tresor públic faltaven 40 milers de milions de sesteris; el malbaratador més gran de tots els temps els havia fet desaparèixer.

La major part dels diners els va destinar a la construcció de la seva Domus Aurea (casa d’or). Durant molt de temps només se sabia l’existència d’aquest palau gràcies als manuscrits antics. No ha sigut fins fa poc que els arqueòlegs han pogut constatar com en va arribar a ser, d’ostentós, el palau de Neró.

Per aconseguir el terreny on s’hauria d’edificar, Neró va fer expropiar propietats privades després del gran incendi. Al palau, sovint rebia els senadors i sol·licitants en bata d’estar per casa, un fet que Tàcit li retreia sense parar, per a la *salutatio* matinal. Els actes polítics no eren gaire més que un passatemps per a l’emperador.

Per intentar excusar-lo, sempre s’ha dit que durant molt de temps només va ser

un instrument de la seva mare. Agripina va criar el petit Neró amb un noble llibertí i negligent. Poc després, Agripina, que tenia moltes ànsies de poder, va intentar esborrar del mapa el seu germà i emperador en funcions Calígula. Quan el complot va sortir a la llum, Agripina va ser desterrada. Neró es va quedar amb la seva tieta.

Quan va tornar de l’exili, Agripina es va casar amb el successor al tro, Claudi, l’emperador que sempre tenia mocs al nas. Tot i que Claudi ja tenia tres fills biològics, Agripina va aconseguir que adoptés Neró com a successor de l’imperi. Veient que tot anava ben encaminat, l’emperadriu va enverinar el seu marit amb un plat de bolets.

L’any 54 després de Crist, el jove Neró ja havia arribat al poder gràcies a les “maquinacions mòrbides” de la seva mare, diu l’historiador Sonnabend.

Alguns investigadors creuen que, per a Neró, l’art era un refugi per escapar de la instrumentalització d’Agripina. Des de ben petit, Neró va aprendre a tocar la cítara, una predecessora de la guitarra. A més, escrivia poemes, pintava i esculpia. Per enfortir la seva veu, s’estirava amb safates de plom sobre el pit.

© G. DÖRKE - RHEINISCHES LANDESMUSEUM TRIER, TH. ZÜHMER

NERÓ VA ENFONSAR EL VAIXELL DE LA SEVA MARE, PERÒ ELLA VA SOBREVUIRE I ELL VA RECÓRRER A L'ESPASA

→ La fredor d'esperit i la influència de la seva mare també van desestabilitzar la seva vida íntima. Suetoni explica que, durant les seves pràctiques sexuals, Neró tenia el costum de vestir-se en pells i flairar com un animal les parts íntimes d'esclaves, gemegant fortament per posteriorment adoptar una posició de submissió. Mentre el jove emperador es dedicava a les seves arts i a fer música, la seva mare s'immiscia cada cop més en els assumptes de govern i d'estat, fins al punt que va arribar a escriure cartes als governadors de província.

Sèneca i el prefecte pretorià Burre, que tenia l'encàrrec de dirigir el govern, va decidir posar-hi punt final a temps, i Agripina va ser expulsada del palau.

Però l'actitud de Neró tampoc no va trigar gaire a preocupar els seus mestres i assessors. L'adolescent corria amunt i avall de nit pels carrers de Roma amb una perruca o vestit d'esclava. L'entusiasme maven les curses de carros i va aprendre a conduir quadrigues en uns

terrenys a la vora del Vaticà. Va arribar a beure excrements de senglar diluïts en aigua. El beuratge era utilitzat com a dopatge per als corredors de les curses.

Tot això va despertar les sospites al Senat. Les activitats relacionades amb el món del teatre tenien mala fama i no els estaven permeses a les classes dominants.

Mentre Neró es dedicava a l'oci, Sèneca va agafar les regnes de l'imperi (sempre des d'un segon pla) i va dirigir la política amb coherència durant cinc anys.

Però poc després es va produir un fet macabre que fins avui dia cap historiador no ha sigut capaç d'explicar: l'assassinat d'Agripina. Potser Neró la va matar perquè ella es burlava de la seva afició per la música, o potser perquè va creure que només podia desempallegar-se de la seva ombra demoníaca per mitjà de la violència. L'any 59 dC, Neró va fer manipular la preparació d'un vaixell per tal que s'enfonsés. Aleshores hi va fer tancar Agripina. Sobre el llit d'ella es va trobar tot el plom preparat per enfonsar el vaixell.

Però el pla malèvol no va tenir els resultats desitjats i Agripina només en va sortir ferida lleu. Va aconseguir escapar nedant del vaixell i es va salvar. Així que l'única solució que li va quedar a Neró va ser recórrer a un mètode més tradicional, i va assassinar la seva mare amb una espasa.

Immediatament després del crim, el regent es va atrevir per primera vegada a pujar a un escenari i actuar en públic (fins aquell moment només ho havia fet en la intimitat). Actuava al seu teatre a Tíber, amb la seva lira i una veu fina entonava les seves cançons. Pagava gent perquè hi assistís com a públic i l'aplaudís mentre corejaven "el gran César" o "el nostre Apol·lo" sense parar.

També es va començar a ficar més en els assumptes polítics, per a desgràcia de l'imperi. El primer que va fer va ser acomiadar el veterà cap de finances. Sèneca, que també estava una mica fart de tot plegat, tampoc no va trigar a deixar el seu càrrec.

Neró va contractar un nou conseller anomenat Tigellí, un militar nefast, que va començar la seva carrera com a criador de cavalls de cursa i que va passar a fer de sicari per a l'emperador.

El que va venir a continuació va ser una fita històrica en l'apocalipsi estètica. Neró va impulsar un concurs per escollir el millor cantant, el millor poeta i el millor corredor de curses de carros.

Per celebrar-ho, al camp de Mart hi va fer construir una terma gegant amb assortidors d'aigua, banys turcs, sales amb sostres alts plens de llums i una mena de gran gimnàs.

En el terreny privat també va mostrar sempre grans ànsies de bellesa. En el

Imatge de l'exposició de Neró a Trèveris (Alemanya). A sota, un bust de Sèneca i un quadre de Wassili Serguèievitx Smirnov que representa la Mort de Neró (1888).

seu segon matrimoni es va casar amb la dona més bella del seu temps. Es deia Popea Sabina, tenia els cabells de color vermell foc i la pell blanca com la neu, que es cuidava regularment amb banys en llet de burra. Mentrestant, el poeta Petroni passava l'estona al castell com a "àrbitre del bon gust".

Els cants de Neró cada cop se sentien més sovint a Roma. La primera actuació en públic va ser "sensacional" segons l'historiador Sennabend. "Però sentir-lo per cinquena vegada s'assemblava molt a la tortura". Tanmateix, l'emperador era previsor. Va prohibir als espectadors abandonar el teatre abans que l'actuació acabés. Alguns fins i tot es feien els malalts, segons Suetoni, perquè vinguessin a endur-se'ls en llitera i així poder escapar de la sala.

Tàcit va escriure: "Al final de l'espectacle es posava de genolls, llençava petons al públic i esperava amb un gest poruc el veredict dels membres del jurat".

I així va continuar durant molts anys. Mentre a Jerusalem esclataven els conflictes i a Armènia se succeïa una revolta rere l'altra, el primer home de l'imperi es dedicava a aprendre de cor textos extensíssims, un gran repertori de peces teatrals que anava des d'Èdip "el cec" fins a Hèracles devorat per la bogeria.

La seva vida íntima va començar a trontollar una vegada més. Després de matar Popea d'una puntada de peu al ventre l'any 65 dC, el desconsol de Neró semblava que no tingués límits ni cura. Fins que es va casar amb un efeb, un noi que tenia una certa semblança amb la seva dona morta. Durant el dol, Neró es va vestir amb un vel vermell.

Era com si l'imperi s'hagués convertit en una mena de festeig continu, desenfrenat i dement, al qual cada cop s'unien més senadors i cavallers. Els ases es passejaven pels estables amb sabates d'or. L'emperador celebrava festins en taules de fusta de llimoner.

Al sector conservador de la noblesa, Neró se'ls començava a fer molt indigest.

L'any 65 dC, diversos nobles i alts càrrecs contraris a l'emperador es van reunir en l'anomenada conjura de Pisó i van planejar un cop d'estat que va fracassar.

Així que sa majestat, el gran emperador, tenia via lliure per a una última gran excentricitat: es va embarcar en una gira musical per la seva terra predilecta, Grècia. Amb un seguici de milers de persones va passar quinze mesos participant en diferents tornejos i competicions, participant en curses de carros i cantant i actuant arreu. Va anar arreplegant premis i laurèoles arreu, uns guanyats de manera més justa que altres, fins a arribar als 1.808 guardons.

Va fer el seu retorn triomfal a Roma

vestit amb una capa de color lila, com a amo i senyor de la melodia. La gent va sacrificar animals i va ruixar els carrers amb vi de safrà en honor seu.

I així podria haver sigut eternament... al poble li agradaven els deliris i la passió per les festivitats de l'emperador. Però va acabar succeint que el tresor de l'estat, després de tants anys de balafament, cada cop estava més buit, i els homes de confiança de l'emperador, cansats de tanta gresca i xerinola, van començar a fugir.

L'emperador va passar el final dels seus dies sol i arruïnat en una finca als afores de Roma. "Quin artista morirà amb mi!", van ser les seves últimes paraules. I es va clavar un punyal a la gola.

Així va morir Neró, l'emperador que va saber malbaratar els diners dels impostos recaptats com cap altre fins ara; si bé sense posar cara de pomes agres ni fer veure que li sabia greu, com els ministres de finances d'avui dia, sinó amb ganes i una sensibilitat molt dignificada per la bellesa de les aparences.

Durant els últims mesos, i fins al proper 16 d'octubre, la ciutat de Trèveris, a Alemanya, ha dedicat 2.000 metres quadrats d'exposició al cèlebre tirà ebri, que no va ser exemplar en gairebé res. "Només es pot aprendre una cosa d'ell", comenta el director del museu de Trèveris, "com fer una bona festa". ●

Traducció d'Helena Martínez

